

Životné prostredie Európy – Stav a perspektíva 2005

Stručné zhrnutie

Európske pokroky, rozhodnutia na miestnej úrovni, globálny dosah

Európania si cenia svoje životné prostredie — prieskum Eurobarometer ukázal, že veľká väčšina (viac ako 70 %) si želá, aby politici kladli rovnakú váhu na environmentálnu, hospodársku a sociálnu politiku. Ako jednotlivci sú Európania pripravení podniknúť kroky v oblasti životného prostredia, i keď by ich snahy mohli byť účinnejšie, ak by mali viac informácií o lacnejších alebo dokonca bezplatných alternatívach. Urobili by viac aj keby boli presvedčení, že ich spoluobčania sa snažia o to isté.

Počas posledných 30 rokov sa urobilo mnoho pre zlepšenie životného prostredia v Európe. Z väčšiny benzínu bolo odstránené olovo. Ozónovú vrstvu stenčujúce chlórfluórderiváty uhľovodíka (CFC) sa postupne prestali používať. Emisie oxidov dusíka v doprave boli zredukované približne o 90 % v porovnaní s množstvom, ktoré by bolo vyprodukované, ak by neboli katalyzátory uvedené na trh. Emisie kyslíčnika siričitého z výroby elektriny boli tiež značne znížené z dôvodu zavedenia technológií na desulfurizáciu dymových plynov.

Nárast čistenia mestských odpadových vôd úprispel k vyčisteniu riek, jazier a zátok v rámci Európy. Vyhlásené chránené prírodné oblasti v Európskej únii v súčasnosti predstavujú 18 % jej územia a napomáhajú udržiavať ekosystém a uchovať biologickú rozmanitosť. Lesy sa postupne rozrastajú a v niektorých regiónoch sa obnovujú rýchlejšie ako v minulosti. Tieto a mnohé iné pokroky sú prínosom pre zdravie ľudí a kvalitu ich života.

Hlavné otázky a problémy však naďalej pretrvávajú. Najakútnejšími sú klimatické zmeny, ktorých dôsledky sa prejavujú v čoraz častejších extrémnych výkyvoch počasia, regionálnych úbytkoch vody a topení polárneho ľadovca. Ďalšími prioritami v oblasti životného prostredia sú znečistenie ovzdušia a regulácia chemikálií tak, aby sa znížil ich vplyv na zdravie a na životné prostredie; zachovanie pôdy ako produktívneho zdroja a ako zásobárne

biodiverzity; zlepšenie kvality a kvantity sladkej vody; a zabezpečenie zdravia oceánov. Predovšetkým oceány sú kľúčovými ekosystémami, ktoré podporujú ekologické tovary a služby, na ktorých sme závislí.

Odpovede na niektoré z týchto otázok sú skryté vo zvýšenom používaní obnoviteľných energetických zdrojov, ako je veterná a slnečná energia nahradzujúca vyčerpatelné a neobnoviteľné zdroje, o používanie ktorých zápasia rozvinuté, ako i rozvíjajúce sa ekonomiky.

Mnohé zo súčasných environmentálnych problémov, ktorým čelíme, majú korene v spôsobe, akým Európa využíva svoju pôdu, v jej hospodárskej štruktúre a spôsobe nášho života. Tieto javy je ťažké zmeniť. Najvýraznejšia je zmena v presune environmentálneho ťažiska z produkcie na spotrebu. Lepšie povedomie o environmentálnych a zdravotných následkoch by pozitívne ovplyvnilo naše každodenné rozhodovanie o tom, čo kúpiť, kde bývať a pracovať a kam cestovať.

Výdavky domácností európskej pätnástky sa v rokoch 1990 až 2002 zvýšili o jednu tretinu. Predpokladá sa, že sa v celej EÚ do roku 2003 zdvojnásobia, s veľkými rozdielmi medzi prístupujúcimi skupinami a regiónm. Vo vysoko globalizovanom hospodárstve voľby spotrebiteľov výrazne ovplyvňujú nielen životné prostredie Európy, ale aj mnohé iné časti sveta. Na zvrátenie niektorých súčasných a budúcich klesajúcich trendov je potrebné lepšie pochopenie možných dôsledkov, a to prostredníctvom intenzívnejšieho výskumu.

Pri približne piatich 'globálnych hektároch' na osobu je 'ekologická stopa' európskej 25 — čo je odhadovaná plocha potrebná na produkciu zdrojov, ktoré skonzumujeme a absorbovanie odpadu, ktorý vytvoríme — približne polovičná v porovnaní so Spojenými štátmi, ale stále väčšia ako v prípade Japonska. Je tiež viac ako dvojnásobkom priemeru krajín ako je Brazília, Čína alebo India. Používanie prírodných zdrojov v celosvetovom merítku je približne o 20 % vyššie ako je miera obnovy každý rok. Tomuto sa hovorí 'žiť z kapitálu namiesto z úrokov'.

Rastúca urbanizácia, ústup pôdy

Skoro tri štvrtiny európskej populácie žijú v mestských a predmestských oblastiach, ktoré predstavujú okolo 10 % celkovej rozlohy EÚ. Vyzerá to jednoducho, napriek tomu intenzita a konflikty mnohonásobného používania pôdy môžu mať vplyv na hodnotné časti európskeho územia, ďaleko odtiaľ, kde sa reálne uskutočňuje prvotné použitie pôdy.

Posledné analýzy ukázali, že viac ako 800 000 ďalších hektárov prirodzene produktívnej pôdy bolo zmenených na umelé povrchy, domy, kancelárie, obchody, továrne a cesty, pridávajúc 6 % k mestským oblastiam kontinentu v rokoch 1990 až 2000. To zodpovedá trojnásobku územia Luxemburska a predstavuje výrazné zníženie prírodného kapitálu. Nízka cena kvalitnej poľnohospodárskej pôdy v porovnaní so zastavanou pôdou je jedným z kľúčových faktorov ovplyvňujúcich túto urbanizačnú expanziu.

Turizmus tiež rýchlo narastá, čo je spôsobené sčasti nízkymi cenami leteckej dopravy a stále bohatšej a starnúcej populácie Európy. Turizmus tiež prispieva k rozrastaniu urbanizovaných oblastí, najmä v okolí prímorských aglomerácií, aké sú pozdĺž husto zastavaného pobrežia Stredozemného mora. Nedostatočne plánovaný rozvoj turizmu môže tiež zvýšiť tlaky na oblasti, ktoré trpia nedostatkom vody.

Ako mestské časti rastú, ich používanie pôdy a vody okolitých oblastí sa zvyšuje. Tento nárast má dopad na kľúčové 'služby' poskytované prírodou zadarmo, ako je napríklad prirodzená filtrácia spodných vôd do zásobníkov pitnej vody, uchovanie močiarov a genetickej rôznorodosti nájdené v oblastiach s malým rozsahom poľnohospodárstva. Odstránenie zalesnených plôch môže spôsobiť radikálny odtok dažďovej vody, čo môže podnietiť zosun pôdy a iné problémy, zatiaľ čo rozšíri oblasti ohrozené povodňami.

Zmena podnebia je za dverami

Nastáva zmena podnebia. Priemerné teploty v Európe sa zvýšili za posledných 100 rokov o

0,95 °C a predpokladá sa, že narastú o 2–6 °C v nasledujúcom storočí. Na niektorých miestach môže poľnohospodárstvo profitovať z dlhších období rastu, ale na iných miestach výrazný úbytok vody a výraznejšie (a ťažšie predvídateľné) zmeny počasia robia poľnohospodárstvo riskantnejším.

Zvyšujúca sa teplota morí veľmi pravdepodobne podporuje rast 'vodného kvetu' – toxického hypoplanktónu škodlivého pre morský život i pre ľudí. Zooplanktón, nachádzajúci sa na dolnom konci potravinového reťazca a ryby, ktoré sú na ňom závislé ako na hlavnom zdroji potravy, majú tendenciu nasledovať teplotné zmeny. V skutočnosti niektoré druhy už emigrovali tisícky kilometrov smerom na sever. Suchozemské živočíchy a rastliny sú tiež v pohybe. Nanešťastie, niektoré druhy nemajú možnosť migrácie. Alpské druhy žijúce v najvyšších nadmorských výškach už nemajú veľmi možnosť kam ísť ďalej.

Ministri EÚ reagovali na túto skutočnosť dohodou o cieleňom obmedzení dlhodobého globálneho nárastu priemerných teplôt o maximálne 2 °C v porovnaní s teplotou v predindustriálnom období. Tiež naznačili, že stabilizácia koncentrácie CO₂ výrazne pod 550 ppm môže byť potrebná na dosiahnutie tohto cieľa a bude vyžadovať zníženie emisií skleníkových plynov v rozvinutých krajinách o 60–80 % do roku 2050 v porovnaní s úrovňami z roku 1990. V krátkodobom meradle je EÚ na dobrej ceste splniť svoje ciele vyplývajúce z Kjótskeho protokolu ako výsledok systému obchodovania s emisiami EÚ (EU Emissions Trading Scheme) a iných opatrení vrátane Európskeho programu zmeny podnebia (European Climate Change Programme). Strednodobým cieľom v období do roku 2020 je zníženie emisií skleníkových plynov o 15–30 % v porovnaní s hodnotami z roku 1990. Dosiahnuť tento cieľ bude náročnejšou úlohou.

Štúdie EEA obsahujúce scenáre vedú k záveru, že kľúčom k hospodárstvu s nízkymi uhlíkovými emisiami sú predovšetkým tri hlavné opatrenia: zníženie spotreby energie, zvýšenie podielu obnoviteľnej energie a zefektívnenie energie pri výrobe elektriny, najmä prostredníctvom opatrení na

---

šetrenie energie. Použitie obnoviteľných zdrojov na výrobu energie sa postupne zvyšuje, zatiaľ čo možnosť zvýšeného používania jadrovej energie ostáva otvorená a intenzívne diskutovaná problematika vo väčšine krajín.

Pomalý pokrok v riadení dopytu po energii

Zvýšená efektívnosť vo výrobe energie a znižujúca sa energetická spotreba priemyslu bola od roku 2000 vykompenzovaná zvýšenou spotrebou energie spotrebiteľmi a v sektore služieb. Používa sa viac elektrických spotrebičov v rastúcom počte domácností. Štúdie poukazujú na to, že napríklad elektrické zariadenia ponechané v pohotovostnom stave v súčasnosti predstavujú 3–13 % spotreby elektriny v domácnosti.

Do roku 2030 sa očakáva nárast dopytu po energii v Európe o 20 %, čo je podstatne nižšia miera ako sa predpokladá pre HDP, avšak v nesprávnom smere voči požiadavkám na potlačenie zmien podnebia. Cenovo efektívne opatrenia na energetickú účinnosť sa nevyužívajú. Efektívnejšie kombinované teplárne a elektrárne by mohli zvýšiť efektívnosť dodávania energie. Získavanie uhlíka a jeho skladovanie by mohli slúžiť ako tranzitná technológia. Opatrenia na zvýšenie efektívnosti budov, automobilov a spotrebiteľských tovarov, stimulované trhovými mechanizmami a nariadeniami, by pomohli znížiť dopyt.

Zo strednodobého hľadiska, podporované investície do obnoviteľných zdrojov energie a do vodíka, ako nosiča energie, by mohli pomôcť znížiť závislosť Európy od fosílnych palív. Najmä vodík by pomohol sektoru dopravy, ktorý je najrýchlejšie rastúcim prispievateľom zvyšujúcej sa spotreby energie a emisií CO₂ v Európe. Bohužiaľ sa očakáva, že tento trend bude v nasledujúcich desaťročiach pokračovať. Predpokladá sa, že najmä podiel leteckej dopravy na celkovej preprave sa zdvojnásobí v rokoch 2000 až 2030.

EÚ sa dobre zhostila vedúcej úlohy pri vytyčovaní ambiciózných cieľov na zníženie skleníkových

plynov. Tiež si uvedomila skutočnosť, že nečinnosť sa prizerať predstavuje príliš veľké riziko. Prechod na energetické zdroje s nízkym obsahom uhlíka, ako predpokladá scenár EEA, bude znamenať vyššie účty za energiu pre spotrebiteľa. Ale aj nečinnosť niečo stojí, na čo poukazuje stále viac štúdií o tomto probléme. Jedna navrhuje, aby sa 'spoločenské náklady na uhlík' – cena za každú tonu uhlíka uvoľneného do atmosféry pre globálnu spoločnosť – pohybovali okolo 60 eur za tonu. Iné štúdie navrhujú omnoho vyššie poplatky. Rôzne odhady závisia od toho, akú má finančnú hodnotu dlhodobý dopad na podnebie, poľnohospodárstvo, kvalitu vzduchu, škodcov, zásoby vody a choroby.

Tieto náklady môžu byť posudzované z perspektívneho hľadiska, berúc do úvahy emisie skleníkových plynov v európskej 25-ke. Pohybujú sa v rozmedzí 5 až 25 ton uhlíka na osobu v závislosti od toho, v ktorej krajine žijete (zodpovedá to 300 eurám na osobu a 1 500 eurám sociálnych výdavkov na osobu). Uvedené čísla sa porovnávajú s odhadovanými dodatočnými nákladmi 45 eur na osobu v roku 2030 za nízko karbónové hospodárstvo: posledná možnosť je lacnejšia.

Sme síce zdravší, ale naďalej nás ohrozuje znečistenie

Európa urobila veľký pokrok v znižovaní mnohých spôsobov znečisťovania ovzdušia. Eliminovala najmä v mnohých oblastiach smog a znížila kyslý dážď. Vysoké koncentrácie jemných častíc a prízemného ozónu však neustále spôsobujú zdravotné problémy v mnohých mestách a priľahlých oblastiach. Prízemný ozón má tiež ničivé následky na zdravie ekosystému a na úrodu na rozľahlých poľnohospodárskych plochách vo vidieckych oblastiach Európy.

Napriek zníženiu emisií ostali koncentrácie týchto jedovatých látok vysoké, často nad existujúcimi povolenými hladinami. Vystavenie koncentráciám vedie k skráteniu predpokladanej dĺžky života, spôsobuje predčasnú smrť a v rôznych formách ohrozuje zdravie. Zvýšený objem dopravy, o 30 %

---

u nákladnej a o 20 % u osobnej za posledných desať rokov znamenal, že výrazný technologický pokrok v mnohých oblastiach nevyústil do všeobecného zníženia emisií.

Európa stráca 200 miliónov pracovných dní ročne v súvislosti s ochoreniami súvisiacimi so znečistením vzduchu. Nielen to, OECD odhaduje, že 6,4 % úmrtí a chorôb detí a mládeže v Európe je zapríčinené znečistením prostredia. Táto hodnota je ešte vyššia v nových členských štátoch EÚ. Analýza podporujúca tematickú stratégiu pre znečistenie ovzdušia vydanú v septembri 2005 ukázala, že podstatné dopady na zdravie ľudí a ekosystémy pretrvávajú aj v prípade implementácie existujúcej legislatívy v plnom rozsahu.

Všetky zlepšenia technológie dopravy, od hybridných vozidiel po vodíkom poháňané vozidlá, zohrávajú úlohu pri znižovaní znečistenia. Rovnako tak aj územný rozvoj, ktorý by mohol ponúknuť integrované spôsoby dopravy ako reálne alternatívy k preprave autom v mnohých mestských oblastiach.

Občania Európy sú tiež vystavení stále rastúcim zmesiam chemických znečisťujúcich látok vznikajúcich z jedla a moderného spotrebného tovaru, ako je nábytok, oblečenia a výrobky pre domácnosť. Čoraz častejšie sa poukazuje na prepojenie medzi chemikáliami a rastúcim trendom výskytu rakoviny v rozmnožovacích orgánoch (rakovina semenníkov, prostaty a prsníkov) a na výskyt leukémie u detí. Chýba síce presvedčivý dôkaz, ale všadeprítomná existencia stôp chemikálií vo vzorkách ľudskej krvi a v prostredí je jednoznačným dôvodom pre znepokojenie. Obmedziť používanie nebezpečných chemikálií vo farmárstve a znížiť ich zvyšky v spotrebiteľskom tovare by pomohlo zredukovať neznáme dôsledky takéhoto mixu chemikálií.

Predchádzať znečisteniu sa vypláca

Na vyčistenie odpadových vôd Európy a na zníženie priemyselných odpadov znečisťujúcich vody boli podniknuté veľké úsilie. Je však ešte treba prejsť dlhú cestu, kým bude smernica o čistení mestských

odpadových vôd plne implementovaná. Doteraz bol dosiahnutý pokrok prostredníctvom kapitálových investícií a vylepšených spôsobov čistenia.

Budúce trendy naznačujú, že ďalšie znižovanie znečistenia odpadových vôd bude dosiahnuté najmä v nových členských krajinách EÚ, podporovaných štrukturálnymi fondami a kohéznym fondom od roku 2007. Skúsenosti s čistením odpadových vôd za posledných 20 rokov poukazujú na to, že investície do čistiarní, spolu s reálnymi ekonomickými zámermi na zníženie znečistenia už pri zdroji, ponúkajú finančne najefektívnejší spôsob zníženia znečistenia.

Európska únia sa prostredníctvom svojich politických nástrojov, ako je smernica o dusičnanoch, snaží znížiť znečistenie spôsobné poľnohospodárstvom. Investície vodárenského priemyslu popritom naďalej zabezpečujú kvalitu pitnej vody. Naďalej pretrvávajú vyluhovanie organických a minerálnych hnojív a pesticídov do európskych riek a spodnej vody. Zatiaľ čo sa predpokladá, že používanie týchto chemikálií vymizne v pôvodnej európskej pätnástke, s intenzifikáciou poľnohospodárstva sa predpokladá zvýšenie používania minerálnych hnojív o 35 % v roku 2020 v desiatich nových členských štátoch.

Problémy s kvalitou spodných vôd Európy pretrvávajú v mnohých oblastiach, nakoľko môže trvať desaťročia kým znečisťujúce látky preniknú zem a dostanú sa do našich riek, jazier a zásob vody. Prevencia formou meniacich sa spôsobov obhospodarovania pôdy je efektívnejšia ako čistenie, najmä v dlhodobom merítku.

Vyčerpanie prírodných zdrojov

Stav svetových zásob rýb ilustruje nebezpečenstvo vyčerpania prírodných zdrojov a ničenie ekosystému. Ryby sú posledným hlavným zdrojom potravy, voľne dostupnej v prírode. Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) odhaduje, že 75 % svetových zásob rýb je už odchytených a najväčší dravci ako tuniak a žralok sa stávajú vzácnejšími.

Vyčerpanie mnohých európskych zásob spôsobilo posun európskych rybárov ďalej na more za podpory bilaterálnych dohôd a dotácií. Táto rybárska flotila zohráva dôležitú úlohu pri 'výlove potravinového reťazca' tým, že vylovili tony najlepších druhov

rýb. To vedie k ohrozeniu mnohých hospodárskych významných druhov a aj k ohrozeniu štruktúry ekosystému.

Vyhlásenie 18 % pôdy Európy za chránené oblasti v rámci siete Natura 2000 prispeje k zabezpečeniu zdravia a rôznorodosti ekosystémov. Napriek tomu územia Európy, ktoré sú kľúčovou súčasťou kultúrneho dedičstva a hlavným domovom biodiverzity, podstupujú rozsiahle a možno nezvratné zmeny. Tieto zmeny majú vplyv na jednotlivé druhy aj na fungovanie ekosystému.

Najväčšie straty biotopov a ekosystémov pre biodiverzitu na celom kontinente počas deväťdesiatych rokov sa udiali na vresoviskách, kosodrevinách, v tundrách, mokradiach, rašeliniskách a močiaroch. Mnohé z mokradí, ktoré ešte ostali, sa strácajú v dôsledku zástavby na morskom pobreží, budovania horských nádrží a regulácie toku riek. Podobná je situácia aj v lesných porastoch, aj keď je v porovnaní s minulosťou pokrytá stromami väčšia časť Európy, je ťažba dreva intenzívnejšia ako v minulosti.

Tieto straty majú vplyv na jednotlivé druhy. Napriek existencii ochranných politík ako súčasť európskej stratégie s cieľom zachovať biotopy voľne žijúcich zvierat, mnohé druhy sú naďalej ohrozované, vrátane 42 % pôvodných cicavcov, 15 % vtákov, 45 % motýľov, 30 % obojživelníkov, 45 % plazov a 52 % sladkovodných rýb.

Pôda v Európe sa vyznačuje jedinečnou rôznorodosťou s viac ako 300 hlavnými typmi pôdy, ktoré sa nachádzajú na celom kontinente. Stratená pôda môže byť časom nahradená prirodzenými procesmi, ale môže trvať aj 50 rokov kým sa vyprodukuje aspoň pár centimetrov novej pôdy. Pôda by mala byť vnímaná ako neobnoviteľný zdroj. Existuje veľa hrozieb pre pôdu – erózia, zhutňovanie, kontaminácia, zasolenie. Tieto naďalej zostávajú problematické a sú výzvou spolu s očakávaným vývojom v Európe v oblasti urbanizácie, intenzívneho poľnohospodárstva a industrializácie/deindustrializácie.

Na celom kontinente sa stále zvyšuje dopyt po vode, a to najmä zo strany domácností. Odhaduje sa, že v

nových členských štátoch sa zvýši v nasledujúcom desaťročí používanie vody v domácnostiach o 70 %. Viac vody sa používa na zavlažovanie jedlých plodín, najmä v južnej Európe, kde už teraz existujú zjavné problémy s vodou. Očakáva sa, že zmeny podnebia rozšíria a prehĺbia tento problém. Dlhodobá dostupnosť bohatých a spoľahlivých zásob čistej vody sa stane dôležitejšou v kontexte plánovania využitia pôdy do budúcnosti, najmä v oblasti Stredozemného mora.

Počas posledného desaťročia sa v Európe podarilo relatívne oddeliť ekonomický rast od využívania materiálových a energetických zdrojov. Napriek tomu sa čerpanie zdrojov v absolútnych číslach nezmenilo. Existujú veľké rozdiely medzi krajinami EÚ vo využívaní materiálových zdrojov, ktoré sa pohybujú okolo 11 kg/euro HDP v porovnaní s menej ako 1 kg/euro. Tieto rozdiely môžu byť sčasti vysvetlené rovnováhou hospodárskej aktivity medzi priemyslom a službami. Produktivita zdrojov a energie v západnej Európe je v priemere štyrikrát vyššia ako v nových členských štátoch. To poskytuje značné príležitosti na dosiahnutie väčšej rovnováhy v produktivite zdrojov medzi európskou pätnástkou a európskou desiatkou prostredníctvom prenosu technológie a iných opatrení.

Integrácia, inovácia a reforma trhu

Úspešné politiky EÚ v oblasti životného prostredia sa za posledných 30 rokov vo veľkom zameriavali na dobre viditeľné bodové zdroje. Tieto problémy sa riešili najmä reguláciou a technologickými inováciami. Výzvou je teraz vyvinúť a realizovať dlhodobé stratégie pre tie ekonomické odvetvia, ktoré najviac prispievajú k rozptylu zdrojov znečistenia.

Dosiahnutie výrazného pokroku si pravdepodobne bude vyžadovať niekoľko desaťročí súvislej, dlhobej, ale i flexibilnej politiky, ktorá má širokú podporu občanov. To znamená, že poskytovanie informácií pre verejnosť a opatrenia na zlepšenie povedomia budú stále dôležitejšie pre efektívne uplatňovanie politiky.

Účinná politika bude tiež musieť podporiť zmeny v správaní európskych spotrebiteľov, rovnako ako

sústrediť pozornosť v dopravnom, energetickom a poľnohospodárskom odvetví na aktivity, ktoré sú menej škodlivé pre životné prostredie. Dlhodobá inštitucionálna reforma a finančné plánovanie, ktoré podporuje väčšiu efektivitu ekologických opatrení môže pomôcť pri propagovaní spomínaných aktivít. Tieto by mohli byť doplnené o použitie trhových mechanizmov. Napríklad posun od dotácií určených na účely poškodzujúce životné prostredie k dotáciám, ktoré podporujú rozvoj a používanie ekologických inovácií v priemyselnej výrobe, preprave energie a poľnohospodárstve, by mohol veľmi napomôcť prechodu k trvalo udržateľným ekonomickým aktivitám.

Mnohé politiky EÚ už obsahujú environmentálne ciele a vypracúvajú sa veľké rozpočty na podporu aktivít a správania v súlade s environmentálnymi cieľmi, napríklad v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky. Vzhľadom na veľmi rôznorodú povahu zmien vznikajúcich pri používaní pôdy by Európa mohla ťažiť zo zvýšenej spolupráce medzi jednotlivými sektormi a dosiahnuť tak rovnovážnu teritoriálnu kohéziu, napríklad medzi regionálnym územným a dopravným plánovaním a použitím štrukturálnych a kohéznych fondov EÚ.

Odvetvie dopravy je dobrým testovacím príkladom na zdôraznenie prínosu integrovanejších prístupov. Pre toto odvetvie existuje obrovské množstvo prepojených hybných síl a tlakov, ktoré majú vplyv na životné prostredie. Na jednej strane toto odvetvie dosiahlo výrazné zníženie emisií látok znečisťujúcich životné prostredie, ako sú ozónové prekursorzy a oksylujúce látky. Na druhej strane však emisie skleníkových plynov ďalej rastú pretože dopyt po doprave (nákladnej a osobnej) má naďalej náskok pred znižovaním emisií dosahovaným technologickými vylepšeniami a prísnejšími regulačnými opatreniami.

V súlade s rozvojom miest má infraštruktúra dopravy trojaký vplyv na krajinu. Prispieva k zaberaniu kvalitnej poľnohospodárskej pôdy, k rýchlejšiemu zhutňovaniu pôdy a k fragmentácii biotopov v celej Európskej únii. Tiež vystavuje veľkú časť populácie vysokej úrovni hluku.

Naša rastúca túžba po cestnej a leteckej mobilite vyústila do problémov spojených s dopravou, ktoré sa stávajú prioritami v otázkach životného prostredia a udržateľného rozvoja či už na úrovni miest alebo celosvetového riadenia. To sa odráža na širokej škále otázok a problémov, ktoré posúvajú dopravu z pozície miestneho problému (územné plánovanie a dizajn) na globálny (skleníkové plyny a zmena podnebia).

Dlhodobé integrovanejšie aktivity priniesli výrazný prínos. Zdanenie benzínu znázorňuje efektivitu dlhodobých posunov v ekonomických motiváciách prostredníctvom trhových mechanizmov. Technológie vozidiel v Amerike a Európe sú v podstate rovnaké. Avšak daň z paliva, ktorá sa v Európe pohybuje okolo 50 %, stimulovala zmeny v správaní spotrebiteľov. Spolu s politickým tlakom na používanie technológií tieto faktory urobili v posledných desaťročiach nové európske autá skoro dvojnásobne efektívnejšie, čo sa týka spotreby paliva, ako ich amerických protihráčov, kde je daň za pohonné hmoty podstatne nižšia. Štúdie ukazujú, že značnú úsporu energie by bolo možné dosiahnuť podobným spôsobom v prístupe k cenám energie.

Čo môžeme urobiť

Daňová reforma môže prispieť k vyrovnanejšiemu a zdravšiemu prostrediu. Postupné presúvanie daňového základu od zdaňovania 'kvalitných zdrojov', ako sú investície a práca, k zdaňovaniu 'zlých zdrojov', ako sú znečistenie a neefektívne používanie, by tiež pomohlo zahrnúť výdavky na životné prostredie do cien služieb a produktov. To by vytvorilo realističnejšie signály trhových cien.

Politici by tiež mohli navrhnúť podobné opatrenia, aby sa zabezpečilo, že dane za životné prostredie nebudú sociálne nespravodlivé. Chudobnejší členovia spoločnosti vo všeobecnosti minú veľkú časť svojho príjmu na základné potreby ako sú jedlo, voda a energia. Štúdie zistili, že dane z elektriny dopadajú najmä na chudobných, zatiaľ čo dane z dopravy ich veľmi nepostihujú, pretože tieto vrstvy využívajú osobnú dopravu v menšej miere. Dane zo znečistenia

---

sú vo všeobecnosti neutrálne vo svojom vplyve na jednotlivé sociálne skupiny.

Politické stratégie, ktoré odvodzujú väčší výnos zo spotreby a menší z práce, môžu tiež poskytnúť širší a rozširujúci sa daňový základ ako odpoveď na znižujúcu sa pracovnú silu a starnúcu populáciu.

Sedem tematických stratégií vyvíjaných v súlade so Šiestym environmentálnym akčným programom, spolu s politikami sektorovej integrácie, a Stratégiou trvalo udržateľného rozvoja Európskej únie podporujú dlhodobé plánovanie.

Dlhodobé koherentné politiky môžu podporiť reštrukturalizáciu stimulov z finančných nástrojov, trhových cien a daní, ktoré budú nevyhnutné na zníženie rastúcich a stále zjavnejších nákladov vyplývajúcich z používania prírodných zdrojov planéty. Výsledné zisky odrážajúce sa v ekologickej efektívnosti, by mohli tiež pomôcť zlepšiť konkurencieschopnosť európskeho hospodárstva. Lepšia energetická produktivita a produktivita zdrojov v Európe by mohla tiež pomôcť

častočne kompenzovať iné konkurenčné výhody, ktoré majú vynárajúce sa ekonomiky Ázie a Južnej Ameriky.

Ešte stále však existujú výrazné bariéry efektívnej implementácie politik na všetkých úrovniach vládnutia v EÚ. Štúdie EEA poukazujú na to, že inštitucionálne otázky môžu byť rovnako dôležité ako obsah samotnej politiky.

Podpora verejnosti pri úspechoch v environmentálnej oblasti, dosiahnutých za posledné desaťročia, sa odráža v zisteniach výskumu Eurobarometru v roku 2005. Tieto výsledky naznačujú, že občania Európy sú pripravení urobiť viac. Táto správa poukazuje na to, že vlády i občania by mali skutočne urobiť viac, aby bol hospodársky rozvoj v súlade s možnosťami Zeme.

Európa má dobré postavenie, aby mohla určovať smer a vytvoriť tak múdrejšiu, čistejšiu, konkurencieschopnejšiu a bezpečnejšiu európsku spoločnosť. Takéto výhody by mohli podporiť zlepšenia globálnej ekologickej efektívnosti a rovnosti, ktorá, koniec-koncov, zabezpečuje kvalitu života v Európe.